

De Waalse economische vernieuwing blijft fragiel

Michel Capron

De “olijfboomcoalitie” (PS-CDH-Ecolo) die na de regionale verkiezingen van juni 2009 aan de macht kwam, heeft de taak op zich genomen om een uitvoerige “Déclaration de politique régionale wallonne 2009 - 2014”¹ op punt te stellen. Dit manifest bevat de belangrijkste krachtlijnen van de sociaaleconomische politiek die de Waalse regering tijdens deze legislatuur wil ontwikkelen. Bij wijze van inleiding zal ik me ertoe beperken om in hoofdzaak het eerste deel van deze Verklaring die over het Marshallplan 2.Vert gaat, te behandelen. Ik zal daarna pogen om tot een evaluatie te komen en vervolgens proberen om meer in het algemeen een voorstelling van de actuele economische en financiële toestand van Wallonië, met zijn sterke en zwakke punten, te schetsen.

Op een algemene manier mag men stellen dat Wallonië erin is geslaagd om aan zijn neergang een halt toe te roepen, dat een zeker aantal elementen wijzen op een wil tot herleving, maar dat deze premissen van de vernieuwing fragiel blijven. Belangrijke kernen van armoede, werkloosheid en van desindustrialisering zijn er inderdaad hardnekkig aanwezig en de budgettaire toestand blijft, ondanks alles, relatief precair. Daaruit volgt dat, ook al afficheert de Waalse regering een voluntaristische benaderingswijze van de sociaaleconomische problemen, de werkelijkheid op het terrein niet altijd toestaat om aan de lovenswaardige voornemens vorm en inhoud te geven.

Een voluntaristische Verklaring

In de inleiding van hun Verklaring stellen de regeringen van Wallonië, de Franstalige Gemeenschap en Brussel zich een tweeledig doel: “(...) faire face avec rigueur et vigueur à la crise et (...) faire émerger, en Wallonie et à Bruxelles, une société fondée

Ook al begint de inspanning rond innovatie en R&D op gang te komen, toch blijft de concretisering van de effecten van het Plan Marshall 2.Vert, vooral voor wat betreft de competitiviteitspolen, een onderneming van lange adem.

sur un nouveau modèle dynamique et mobilisateur”.² Deze doelstellingen kunnen in vijf prioritaire hoofdsectoren worden ondergebracht: human capital (onderwijs, vorming, R&D, talenten van iedere burger), een ontplooiing in de richting van de duurzame ontwikkeling (via het Plan Marshall 2.Vert in Wallonië en zijn equivalent in Brussel), het sociale beleid (persoonlijke dienstverlening), de levenskwaliteit (huisvesting, mobiliteit, milieu), openbaar bestuur (versterking van de ethiek en de doelmatigheid van de openbare diensten).

Deel I van de Verklaring focust op de krachtlijnen en de prioriteiten van het

Plan Marshall 2. Vert voor Wallonië. Wat betreft het human capital herkent men verschillende accenten. Men noteert ook het aanmoedigen van te ontwikkelen synergieën tussen de instellingen van de verschillende onderwijsnetwerken, met name om het kwalificerend onderwijs (voor de wetenschappelijke en technische beroepen) te ondersteunen ten einde zo aan de behoeften van de ondernemingen via stages, deeltijdse vorming en, ten slotte, het “levenslang leren” te beantwoorden. Ten tweede zal het “talenplan” worden geëvalueerd en voor allen worden opgesteld. Parallel hiermee zal het vormingsaanbod via de Forem (de Waalse Openbare Dienst voor Werkgelegenheid), het Institut de formation des PME, het onderwijs voor sociale promotie, de vzw’s voor vorming versterkt worden. Het beoogde publiek omvat zowel de laagopgeleide jongeren en de werkzoekenden die op verschillende voorzieningen beroep kunnen doen: het plan Job Tonic, het plan Aide à la Promotion de l’Emploi (APE) in de markt- en de niet-marktsector, het Plan Formation Insertion (PFI), de Programmes de Transition Professionnelle (PTP).³

De tweede krachtlijn van het Plan Marshall 2.Vert betreft de strategie van de competitiviteitspolen⁴ die worden verlengd en versterkt. Aan de ene kant gaat het om het benadrukken in elke competitiviteitspool⁵ van de vereisten van de duurzame ontwikkelingen, het versterken van de synergieën tussen de “clusters”⁶ die in de duurzame ontwikkeling actief zijn, van het verhogen van de participatie van de KMO’s en van het uitbreiden van de Waalse polen tot actoren in de Brusselse regio. Van de andere kant wordt de schepping van een zesde pool bedoeld voor de nieuwe ecologische technologieën, d.w.z. de groene economie, in overweging genomen.



Tabel 1: Structurele indicatoren

		1995	2000	2005	2009
<u>Tewerkstellingsgraad</u>	België	61,4	65,3	66,5	67,1
	Brussel	55,6	59,2	59,4	59,5
	Vlaanderen	64,7	68,9	70,4	71,5
	Wallonië	57,2	60,5	61,6	61,7
	EU 27	-	66,5	68.	69,1
<u>BBP per inwoner</u>	België	129	126	120	116,1
	Brussel	262,1	255,9	236,9	225,2
	Vlaanderen	126	124,9	119	114,8
	Wallonië	94	90,9	86	84,6
	EU 27	100	100	100	100
<u>Arbeidsproductiviteit</u>	België	152,2	139,4	138,9	143,6
	Brussel	183,5	170,1	171	183,1
	Vlaanderen	151,5	138,7	138,4	141,5
	Wallonië	135,2	122,8	121,3	125,7
	EU 27	100	100	100	100
<u>Bruto vorming van vast kapitaal (% BBP)</u>	België	19,9	21,1	20,7	22,4
	Brussel	16,9	18,1	17	18,3
	Vlaanderen	21,6	22,3	22,6	23,6
	Wallonië	18,6	20,7	19,1	22,7
	EU 27	19,7	20,7	20	21,1
<u>Bevolking met een diploma hoger onderwijs (% van 25-64 jaar)</u>	België	23,3	27,1	31	33,4
	Brussel	30	37	41,5	42,4
	Vlaanderen	22,7	26,6	30,6	33,6
	Wallonië	21	25	28,7	30,2
	EU 27	-	18,9	22,4	25,1

Door een derde krachtlijn wil de Waalse regering haar inspanningen concentreren op het scheppen van nieuwe activiteiten. Met dat doel voor ogen zullen de contacten tussen het bedrijfsleven en het onderwijs worden versterkt, zal eveneens erover worden gewaakt om een gunstig fiscaal klimaat te scheppen voor de ontwikkeling van bedrijven en om de openbare financiële instellingen (SRIW, Sowalfin, Investis) en om Waals spaargeld via de Caisse d'Investissement de Wallonie (CIW) aan te trekken. Daarbij zullen de tussenkomsten van de Sogepa de industriële reconversie en de ondernemingen in herstructurering blijven ondersteunen. De aandacht richt zich ten andere op investeringen in onderzoek en innovatie, met name via de competitiviteitspolen, de intensifiëring van de synergieën tussen de openbare sector, de privéondernemingen (in het bijzonder de KMO's) en de universitaire onderzoekscentra, de ondersteuning van de spin-offs en de verbetering van de arbeidsvoorwaarden van de onderzoekers. Een ander objectief: een beter beheer van de beschikbare Waalse ruimte door het gezond maken van de oude industrieterreinen en het scheppen van parken voor economische activiteiten. Ten slotte zal de steun aan de export worden geïntensifieerd, met name via de AWEX (Agence Wallonne pour l'Exportation) en haar filiaal Sofinex, dat een gezamenlijke eigendom met de Sowalfin en de SRIW is.

De vierde krachtlijn van het Plan is rond de Alliances Emploi-Environnement gearticuleerd en omvat in de eerste plaats een meerjarenplan voor energiebezuiniging dat verbonden is met een multisectorieel contract met de verschillende betrokken economische sectoren, met name inzake hernieuwbare energie, de bodemsanering, de afvalbehandeling, de mobiliteit en de duurzame voedselketen.

Er werd al melding gemaakt van een vijfde krachtlijn betreffende de verschillende ondersteuningsmodaliteiten met betrekking tot hulpbehoevende personen. De zesde krachtlijn wil een duurzame transversale ontwikkeling in alle beleidssectoren op om het even welk niveau promoten. Ten slotte zullen samen met Brussel, maar ook met de andere federale entiteiten, op de verschillende domeinen de samenwerkingsakkoorden worden versterkt. Wat

het openbaar bestuur betreft, zal deze op een rigoureuze en prospectieve manier op alle hier vermelde dimensies van het Plan Marshall 2.Vert van kracht zijn.

Deze allicht saaie synthese laat ons echter toe om de reikwijdte van de aangesneden kwesties en economische domeinen in ogenschouw te nemen en ze weerspiegelt het voluntarisme van de nieuwe Waalse regering. Blijft in welke mate al deze mooie bedoelingen, die voor een deel het stempel van de ecologische component dragen, na iets meer dan twee jaar later reeds werden toegepast. En vooral in welke mate ze hebben kunnen bijdragen aan een zekere Waalse herleving, zelfs al blijft, zoals we zullen zien, deze herleving fragiel.

Van vertoog tot economische werkelijkheid

De Verklaring van de regionale politiek vertrekt uiteraard niet van een nulpunt. Inderdaad, enkele structurele indicatoren kunnen een overzicht geven van de toestand en de evolutie van de Waalse economie op verschillende momenten (over de periode 1995-2009) in vergelijking met de evolutie in het land, in Vlaanderen, te Brussel en in de Europese Unie (EU) van de 27 (zie *Tabel 1* hieronder).⁷

Men kan uit deze enkele indicatoren afleiden dat over de periode 1995-2009 de tewerkstellingsgraad in Wallonië in vergelijking met andere regio's te zwak is toegenomen. Wat het BBP per inwoner en de arbeidsproductiviteit in Wallonië betreft, heeft de kloof de neiging om zich te stabiliseren, maar het niveau blijft nog te laag. Het investeringspercentage laat een voortdurende vooruitgang zien en overtreft zelfs het nationale gemiddelde. Bekijkt men echter het werkloosheidspercentage, dan bedraagt dat tijdens deze periode ten aanzien van Vlaanderen meer dan het dubbele in Wallonië. Eind 2009 telde men in Wallonië 271.377 uitkeringsgerechtigde werklozen (inclusief de oudere werklozen en de geprepensioneerden), ofwel een werkloosheidsgraad van 17,4 procent. Dit percentage is vandaag relatief dalende, maar verschilt, zoals we hierna zullen zien, al naargelang de organismen die het berekenen. Deze evolutie wijst er nochtans op

dat Wallonië relatief minder dan Vlaanderen van de laatste recessie te lijden heeft gehad, met name doordat de openbare tewerkstelling hier proportioneel gezien belangrijker is.

Geconfronteerd met deze toestand, die verre van schitterend was, heeft de nieuwe Waalse regering in juli 2009 de prioriteiten vastgelegd. Laten we nu, twee jaar later in oktober 2011, eens bekijken wat over de eerste verwezenlijkingen van de Olijfboomcoalitie te melden valt. Ik zal me beperken tot enkele belangrijke economische thema's uit het Plan Marshall 2/Vert,⁸ te weten de competitiviteitspolen, de innovatiepolitiek en de industrieterreinen, de buitenlandse investeringen en de export, de alliantie werkgelegenheid-milieu, evenals de mobiliteit.

1. Competiviteitspolen

Volgens de Waalse openbare macht kan men de balans van de competitiviteitspolen over de periode 2005-2009 als volgt resumeren. Ze hebben 136 projecten gegeneereerd die 235 miljoen euro aan overheidsfondsen⁹ en de schepping (gerealiseerd en verwacht) van 9.287 directe arbeidsplaatsen hebben betekend. De huidige regering heeft vooreerst de functionering van de vijf bestaande polen verlengd. Daarom heeft ze een zesde oproep tot het indienen van projecten gelanceerd, wat in mei 2010 tot het aanvaarden van 36 projecten heeft geleid (o.a. in de luchtvaart, de logistiek en in de voedselketen) wat neerkomt op 73 miljoen euro overheidssteun en 32 miljoen euro privé-investeringen; men verwacht de schepping van 1.350 arbeidsplaatsen en het behoud van 1.150 arbeidsplaatsen. In juni 2010 wordt de zesde competitiviteitspool "Greenwin" gewijd aan milieutechnologie en gericht op vooral duurzame scheikunde en duurzame materialen (de sector van de bouw vanuit de optiek van de renovatie en de eco-bouw werd in het bijzonder gevisieerd) gelanceerd, maar die ook op de valorisatie van het afval mikt. Twee onderzoekscentra werden er mee verbonden: Materia Nova en het Centre scientifique et technique de la construction de l'ULB. In september 2011 geneerde Greenwin acht projecten voor een totaal van 18 miljoen euro en met 800 te verwachten arbeidsplaatsen. Men mag besluiten dat het te vroeg is om de werkelijke

invloed van de competitiviteitspolen op de economische activiteit van de regio en op de ermee verbonden werkgelegenheid te kunnen evalueren. De effecten ervan zullen zich ten vroegste op de middellange termijn doen gevoelen. Vandaar dat het hier gaat om een uiting van een werkelijke inspanning om de economische dynamiek in Wallonië op gang te brengen, maar de effecten op het geheel van de Waalse economie blijven tot op de dag van vandaag relatief marginaal.

Parallel met deze polen heeft de regering 16 miljoen euro in drie onderzoeksprojecten (betreffende de nieuwe informatie- en communicatietechnologieën), in de ondersteuning van de spin-offs voor het valoriseren van hun onderzoeksresultaten en in het toegang verschaffen van universitaire doctorandi tot de industrie beloofd. Voegen we hier de belangrijke rol gespeeld door de Europese Structuurfondsen (Feder, Europees Social Fonds) aan toe, die voor de periode 2007-2013 voor 1,3 miljard euro (de Federatie Wallonië-Brussel brengt 1,6 miljard euro in) steun aan 2.200 ondernemingen en 27 onderzoekscentra meefinancieren en waarvan men de schepping van 26.000 arbeidsplaatsen verwacht.

2. De politiek van innovatie en industrieterreinen

Wat betreft de ondersteuningspolitiek ten aanzien van de innovatie steunt de Waalse Regio, die reeds over wetenschapsparken in Louvain-la-Neuve en Sart-Tilman (te Luik) beschikt, de ontwikkeling van bijkomende nieuwe centra. Aldus telt de Aéroport van Gosselies (ten noorden van Charleroi), die beheerd wordt door de intercommunale Igretec, op een oppervlakte van 100 ha. 150 ondernemingen en onderzoekscentra voor biotechnologie (ULB), informatie- en communicatietechnologie (UCL), evenals centra voor opleiding in de grafische kunsten, industrieel onderhoud en poly-materialen, die ongeveer 4.000 personen tewerkstellen. De Regio heeft hier 300 miljoen euro in het kader van het Europees Objectif 1 geïnvesteerd. Daarbij ondersteunt ze de ontwikkeling van het Centre d'entreprises et d'innovation van de UCL te Louvain-la-Neuve en van de Digital Innovation Valley te Mons (Bergen). Deze innovatiecentra bevinden zich op oude en nieuwe industrieterreinen waarvan de

uitbreiding dringend gewenst is, o.a. voor het vergemakkelijken van de komst van buitenlandse investeerders.

Men heeft in Wallonië ongeveer 10.000 ha verlaten industrieterreinen in kaart gebracht, waarvan 60 procent werd erkend als opnieuw in te richten locaties, vooral in de provincies Luik en Henegouwen. Tussen 2005 en 2009 heeft de Regio 130 miljoen euro aan de herinrichting van niet-vervuilde en 243 miljoen euro aan vervuilde andere terreinen besteed. Deze inspanning moet worden voortgezet en verruimd. Minister Henry wil de schoonmaakinspanning ontwikkelen en belooft de ter beschikkingstelling van ongeveer 2.100 ha industrieterreinen. Daarbij besteedt de Waalse regering 2,5 miljoen euro aan vijf pilootprojecten van eco-terreinen, wat o.a. een gezamenlijk beheer van de hulpbronnen en een gezamenlijke energieproductie voor de betrokken ondernemingen impliceert. Volgens de CESRW (Conseil économique et social de la région wallonne) en de werkgeversorganisatie Agoria zijn de procedures voor het ter beschikking stellen van de terreinen voor economische activiteiten nochtans duidelijk te traag, hetgeen een rem op de buitenlandse investeringen kan zetten.

3. Buitenlandse investeringen en uitvoer

De buitenlandse investeringen in Wallonië kennen op de korte termijn variaties. In 2008 en 2009 telde men aldus respectievelijk 40 en 57 buitenlandse investeringen¹⁰ tegen respectievelijk 74 en 64 in Vlaanderen. De Waalse overheden hebben daaruit menen op te maken dat de regio een zekere aantrekkelijkheid voor dit type van investeringen bezit. Echter, in 2010 kende Wallonië slechts 31 buitenlandse investeringen. Tegen 108 in Vlaanderen. Wallonië bezit ongetwijfeld troeven, zoals een zekere overvloed aan industrieterreinen (dat moet men, zoals we zagen, nochtans relativeren) en interessante investeringssteun toegestaan door de EU voor de oude industriële regio's. De fiscaliteit (ondanks de notionele interest) en de hoge sociale kosten kunnen nochtans als een rem op de investeringen werken. Indien de buitenlandse investeringen in Wallonië een zekere ontwikkeling toestaan, arbeidsplaatsen scheppen en openingen bieden voor de buitenlandse markten, dan heeft de medaille ook een keerzijde: behalve het altijd aanwezige risico van

delokalisaties die schadelijk voor de werkgelegenheid zijn, leggen deze investeringen ook een gebrek aan private financiële hefboomen in Wallonië bloot, evenals de delokalisatie van talrijke beslissingscentra.¹¹

Het is dus nodig om Waalse investeringsfondsen op te richten, o.a. vanuit de SRIW.

Voor wat de uitvoer betreft, steeg het aandeel van de Waalse export tussen 2002 en 2009 van 16,5 procent tot 20 procent van de nationale uitvoer, in hoofdzaak naar de EU, maar nog altijd te weinig naar de opkomende landen. Onder de belangrijkste exportsectoren vinden we de chemie (30 procent), staal (15,9 procent), de elektrische en elektronische machines (10,9 procent) en plastics (8 procent). Dankzij de actie van de AWEX en van zijn filiaal Sofinex nam de Waalse export naar de landen van de EU (27 landen) met ongeveer 17,8 procent en met 28,9 procent naar de andere landen toe. Ten slotte noteert men voor de eerste semester van 2011 een gemiddelde groei met 13,3 procent. Het is duidelijk dat in het kader van de handelsmissies, o.a. naar Brazilië en, meer recentelijk, naar China, de Waalse ondernemingen konden profiteren van het afsluiten van contracten die hun toegang tot deze landen verruimden.

4. De alliantie werkgelegenheid-milieu

De Verklaring over de regionale politiek voorzagt in de ontwikkeling van een meerjarenplan ten aanzien van de alliantie tussen werkgelegenheid en milieu. De eerste Alliantie richt zich op de duurzame renovatie/bouw van privéwoningen en openbare gebouwen. De objectieven betreffen de stimulering van de vraag op dat gebied, evenals het versterken van de capaciteiten van de bouwsector met dat doel. Als in juni 2011 de CESRW deze optie begroet, dan onderstreept ze nochtans het te geringe volume van de gebouwde betrokken woningen (24.500 tot 2014), en vraagt ze daarom om de toegekende financiële middelen en het aantal geschapen arbeidsplaatsen te verduidelijken, insisteert ze op de noodzakelijke administratieve vereenvoudiging, op het oprichten van een centraal loket en legt ze het accent op de ontwikkeling van de scholing van de arbeiders in deze sector inzake energie-efficiëntie. In zijn antwoord duidt minister Nollet aan dat hij tot 2014 1 miljard euro voor de renovatie/bouw wil vrijmaken, wat zou neerkomen

op de schepping van ongeveer 5.000 gesalarieerde arbeidsplaatsen, waar men dan nog de zelfstandige ondernemers aan moet toevoegen.

5. Mobiliteit

Een van de andere prioriteiten van de Verklaring betrof de problematiek van de mobiliteit. Men had het al een zekere tijd geleden aangestipt: het Waalse wegnnet is in zeer slechte staat, een verdere verslechtering heeft zich als gevolg van de laatste strenge winter nog doorgezet. Minister Lutgen heeft dan besloten om het probleem krachtig aan te pakken door een herstel- en onderhoudsplan voor het wegnnet op te stellen. Aldus heeft de Waalse regering in 2010 reeds 203 miljoen euro aan dit doel toegekend en Sofico (een publieke regionale maatschappij belast met werken en het onderhoud van het wegnnet) 240 miljoen euro. Bij deze sommen komt in september 2010 nog een lening van 250 miljoen euro van de Europese Investeringsbank (EIB) voor het cofinancieren van dit herstelplan voor de wegen. Voor de waterwegen worden investeringen voorzien, om het Maasbekken en op termijn de verbinding tussen Seine en Schelde te ontwikkelen. Wat de infrastructuur voor de logistiek betreft, is het ten slotte van belang te wijzen op de schepping van het Garocentre te Houdeng in samenwerking met Duferco (een combinatie van waterwegen, spoorverkeer en wegvervoer), evenals van de Trilogiport bij de autonome haven van Luik.

Na de megalomane bouw van het station Guillemins te Luik en daarna de bescheidener renovatie van het station van Charleroi is het echter het project van de renovatie van het station van Mons (Bergen) dat vragen opwerpt. De projecten van de NMBS vallen vanzelfsprekend onder de bevoegdheid van het federale niveau, maar deze projecten hebben honderden miljoenen euro opgeslokt (op het gevaar af nog meer op te slokken). Men had op zijn minst mogen verwachten dat ze deels hadden gediend voor het verbeteren van het spoorverkeer, met name in de provincie Luxemburg. In plaats daarvan voorziet de NMBS rationalisatiemaatregelen op het vlak van het reizigers- en goederenverkeer. De Waalse regio neemt nochtans het voortouw met betrekking tot het investeringsplan 2013-2025 van de NMBS. De

voorstellen behelzen een totale som van 2,150 miljard euro en voorzien o.a. in de modernisering van verschillende lijnen, een verhoogde snelheid voor de Waalse hoofdlijn (Doornik-Luik) en de lijn 161-162 (Aarlen-Brussel), de verbinding van Charleroi Airport met het spoorwegnet, het in dienst nemen van lokale lijnen en de optimalisering van de as Athus-Meuse voor het goederenvervoer. Dit Waalse plan moet natuurlijk nog door de groep van de NMBS worden aangenomen na rekening te hebben gehouden met de verdeelsleutel 60/40 voor Vlaanderen en Wallonië.

Op het niveau van de TEC is ten andere de toestand verre van optimaal: de SRWT, die de verschillende TEC's overkoepelt, heeft haar jaarlijkse dotaties sinds 2009 tot 421 miljoen euro geblokkeerd gezien; ze schat dat bij onveranderde toestand ze binnen vijf jaar een gecumuleerd verlies van 200 miljoen euro kan bijschrijven, hetgeen de functionering van de verschillende TEC's ernstig zal hinderen. Al is de Waalse regering niet bereid om de indexerings van deze dotatie te herstellen, toch preciseerde minister Henry dat hij sinds 2009 een bijkomende 18 miljoen euro heeft toegekend en dat hij tevens zal pogen om voor 2012 7 miljoen euro te verkrijgen. Hij drong niettemin aan op het behoud van het vervoersaanbod. De TEC's zouden dus ook onderworpen kunnen worden aan een afslankingsregime¹² dat in tegenstelling staat tot het voornemen om de verstopping van de wegen en de steden door het autoverkeer te beperken.

De arbeidsmarkt: werkgelegenheid en werkloosheid

De Verklaring over de regionale politiek tracht de economische activiteit in Wallonië in vele beleidsdomeinen weer te lanceren, maar het doel is natuurlijk om tegelijk de schepping van arbeidsplaatsen te verhogen en de werkloosheidscijfers te verminderen. Zelfs al hebben de effecten van de recessie in 2008-2009 in het algemeen Wallonië minder dan Vlaanderen getroffen, dan blijft nog dat sindsdien, en vooral gedurende de laatste maanden, het moeilijk vol te houden is dat de economische conjunctuur voor de ondernemingen in Wallonië veelbelovend is. Bij gebrek aan recentere algemene statistische gegevens is het nochtans nuttig om enkele karakteristieken



van de toestand van de werkgelegenheid in Wallonië op het einde van 2009 te geven.¹³ De gesalarieerde werkgelegenheid bedroeg in Wallonië 1.118.358 personen, van wie 111.285 een tijdelijke baan en 269.000 een deeltijdse betrekking (van wie 219.000 vrouwen) hadden, wat neerkomt op een activiteitsgraad van 63,3 procent. Daarbij komen nog 164.858 zelfstandigen. In het Waalse economische weefsel stellen 71.000 KMO's 78,5 procent van de gesalarieerden in de marktsector tewerk, met een gemiddelde van 9 werknemers per KMO. Dat gemiddelde bedraagt 11 personen in Vlaanderen. De Union Wallonne des Entreprises schat dat indien men de KMO's helpt (door middel van fiscale maatregelen of door een vermindering van de sociale bijdragen) om het Vlaamse gemiddelde te bereiken, men 140.000 arbeidsplaatsen kan realiseren. Men kan echter de pertinentie van een dergelijke maatregel in de huidige conjunctuur betwifelen. De hoogtechnologische sectoren stelden ten andere eind 2008 111.359 personen in Wallonië tewerk (ofwel 8,5 procent van de totale werkgelegenheid), tegen 300.115 in Vlaanderen (11 procent van de totale werkgelegenheid).

Voor wat betreft de werkloosheidsstatistiek in Wallonië variëren de cijfers naargelang de criteria van de betrokken organismen en in het bijzonder het wel of niet opnemen van bepaalde categorieën

van personen. Volgens de Forem die de baanloze uitkeringsgerechtigde werkzoekenden en de jongeren in afwachting van een werkloosheidsuitkering registreert, bedroeg hun aantal voor Wallonië in augustus 2011 252.444, wat neerkomt op een werkloosheidspercentage van 14,9 procent van de actieve bevolking, hetgeen een daling met 0,5 procent in vergelijking met augustus 2010 betekent. Voor dezelfde maand augustus van 2011 berekende de RVA de twee categorieën op 208.727. De RVA telde er niettemin de personen bij die buiten het arbeidscircuit stonden, zoals de niet-werkzoekende werklozen die recht op een werkloosheidsuitkering hadden, d.w.z. de personen die wegens sociale of familiale omstandigheden vrijgesteld waren, de oudere werklozen en de van inschrijving vrijgestelde geprepenseerden. Door deze twee categorieën op te tellen kwam de RVA aan een aantal van 271.919 personen ... Wat er ook van zij, men mag aannemen dat het werkloosheidsvolume sinds 2009 enigszins is gedaald, maar dat het aantal nu wel de neiging heeft zich op dat niveau te stabiliseren.

Volgens Ph. Defeyt, die de evolutie van de werkgelegenheid in Wallonië in 2010¹⁴ heeft bestudeerd, is de Waalse werkgelegenheid in een jaar tijd wel gestegen, maar de werkgelegenheid in voltijdse equivalenten gemeten stijgt nog zwakker, terwijl de auteur de groeiende invloed benadrukt van de banencreatie door de gesubsidieerde werkgelegenheid door middel van erg dure publieke budgettaire maatregelen: het systeem van dienstencheques en het Plan Win-Win. Inderdaad, zo de werkgelegenheid volgens de RVA in Wallonië het niveau van vóór 2008¹⁵ heeft overstegen, dan is het werkgelegenheidsvolume uitgedrukt in voltijdse equivalenten onder het niveau van 2008 gebleven: het is met 8.754 banen in een jaar tijd gestegen, maar het blijft onder de 9.494 banen in vergelijking met 2008. Globaal gezien blijft uiteindelijk het aantal banen geschapen buiten de gesubsidieerde werkgelegenheid zeer zwak. Het volume van banen in de dienstencheques is relatief stabiel gebleven, maar men constateert een duidelijke groei van het aantal banen verbonden met de activeringsmaatregelen van de RVA die de langdurige werklozen via het Plan Win-Win viseren.¹⁶ Defeyt constateert echter dat dit plan niet gunstig is voor de sociaal-economische toekomst

van Wallonië, noch voor de toekomst van de sociale zekerheid. Dat betekent ten andere ook dat de inspanningen ontplooid op het vlak van het Plan Marshall 2.Vert uiteindelijk slechts weinig of geen directe vruchten afwerpen en slechts hun effecten in termen van werkgelegenheid op zijn best op de middellange termijn zullen sorteren, dat wil zeggen niet eerder dan met 2015¹⁷ in zicht ... Rest ons nu om enigszins te bekijken of de Waalse openbare financiën in staat zullen zijn om al deze inspanningen tot aan het einde van de legislatuur te kunnen dragen, d.w.z. tot aan het einde van 2014.

Een fragiele budgettaire en financiële situatie

De Waalse regering is, zoals de andere regio's, verplicht om een politiek te voeren die haar toestaat door het volgen van een stabiliteitsplan om, zoals de EU dat eist, in 2015 het begrotingsevenwicht te bereiken, hetgeen op zijn minst een zekere rigueur veronderstelt. Wat is daar van aan? Voor het jaar 2009 voorzag de Waalse begroting in 6,8 miljard euro ontvangsten en in 7,3 miljard euro uitgaven. De gecumuleerde schuld van de Regio bedroeg 3,8 miljard euro en de lasten ervan bedroegen 265 miljoen euro. De begroting van 2009 van Wallonië heeft als gevolg van de neergaande conjunctuur een vermindering van 480 miljoen euro van de federale dotatie moeten noteren. Als gevolg hiervan heeft de Waalse regering besloten om de kosten van de ministeriële kabinetten met 15 procent te verminderen, heeft ze reserves bij de pararegionale organismen gemobiliseerd en hun indexering afgeschaft en heeft ze een betere ontvangst van de omroepbijdragen nagestreefd, evenals het onder controle houden van de uitgaven van het openbaar bestuur. Volgens de Waalse regering heeft deze politiek van rigueur vanaf 2009 1 miljard euro opgeleverd. Volgens minister van Begroting Antoine heeft het deficit van 2009 755 miljoen euro bereikt, dat daarna na verschillende boekhoudkundige bewerkingen en uitgestelde betalingen voor 2009 herleid werd tot het maximumtekort van 406 miljoen euro. Echter, het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) heeft het initiële tekort voor 2009 op 882,8 miljoen euro berekend. Vandaar een polemiek met minister Antoine. Het INR heeft, na het omwerken van de rekeningen

van Wallonië volgens de Europese boekhoudkundige normen, de opname van fondsen bij de SRIW en het Centre régional d'aide aux communes, evenals het nemen van diverse participaties, als uitgaven aangemerkt. Van haar kant heeft de Regio gemeend dat het hier ging om financiële uitgaven en beleggingen die op hun beurt weer inkomsten in de vorm van interesten en dividenden garanderen en die dus daarvoor niet als uitgaven als dusdanig kunnen worden beschouwd.

Dezelfde polemiek is opgedoken tussen het INR en de Waalse Regio naar aanleiding van de rekeningen van 2010. Minister Antoine heeft een tekort van 264,7 miljoen euro (in vergelijking met een toegestaan maximumtekort van 364,7 miljoen euro) aangekondigd, aan de hand waarvan hij meende dat de Regio vanaf 2014 weer een begrotingsevenwicht zou kennen. Het INR heeft het Waalse deficit op 464,9 miljoen euro geschat, waarbij het verschil van mening eens te meer draaide rond de interpretatie van het inboeken van de posten met betrekking tot de kapitaalsverhogingen (voor de Sogepa, de Sowaer en de Sofico) en bepaalde tekorten van de pararegionale organismen.

De begroting van 2011 heeft in 6,63 miljard euro ontvangsten en 7,263 euro uitgaven voorzien (met een schuldenlast van 4,1 procent), maar een verhoging van de BTW-transfers en van de IPP (personenbelasting) afkomstig van de federale overheid heeft aan de Regio een surplus van 392 miljoen euro toegekend. Vandaag zou de evolutie van de nationale economische en financiële conjunctuur nochtans de resultaten negatief kunnen beïnvloeden. De regionale fiscale ontvangsten zijn dalende (o.a. met betrekking tot de omroepbijdragen), de herstructurerings, zoals die bij ArcelorMittal in Luik, zouden verschillende tientallen miljoenen euro kunnen kosten voor de financiering van reconversiecellen, terwijl de opheffing van de Gemeentelijke Holding de rekeningen met een additionele 207,5 miljoen euro zou kunnen belasten.

Wat de Waalse begroting van 2012 betreft, is de toestand bijzonder moeilijk daar de Regio en de Federatie Wallonië-Brussel zich moesten inspannen om het gezamenlijke maximumdeficit niet boven de 572 miljoen euro te laten stijgen ten einde aldus

in 2015 terug op een begrotingsevenwicht uit te komen.¹⁸ Men moet voor Wallonië een bijkomende 300 miljoen euro vinden. Inderdaad, want de zwakke economische groei impliceert immers een daling van 80 miljoen euro van de federale dotaties, terwijl de Waalse fiscaliteit een mindering van 45 miljoen euro schatte, zou boeken, waarbij de federale solidariteitsbijdrage (om het verschil tussen de gemiddelde belastingaangifte van de IPP op het federale niveau en in Wallonië te compenseren) met ongeveer 20 miljoen euro zou verminderen wegens de vermindering van dat verschil. De Waalse regionale ministers slaagden er uiteindelijk in om na 24 uren van onderhandelingen in de ochtend van 28 oktober deze moeilijke begrotings-oefening tot een goed einde te brengen. Zonder hier in details te treden, stelt men vast dat men niet aan de geoormerkte uitgaven heeft geraakt: 220 miljoen euro voor de cofinanciering van de Europese projecten (Feder, FSE), 250 miljoen euro voor het Plan Marshall 2.Vert, het behoud van de budgetten bestemd voor onderzoek, de Alliantie werkgelegenheid-milieu en het Wegenfonds. Gezien de algemene verslechtering van de economische conjunctuur, die tot een bijstelling tot 1,2 procent van de geschatte groei heeft geleid, heeft de Regio, om op alle eventualiteiten voorbereid te zijn, samen met de Federatie Wallonië-Brussel een reserve van 276 miljoen euro aangelegd.¹⁹ Om aldus haar begrotingsdoeleinden te bereiken heeft de Waalse regering ook de eigen inkomsten moeten verhogen en de uitgaven verminderen. Wat de ontvangsten betreft ziet men een belasting op de bankautomaten, een versterking van de eco-malus (voor de te sterk vervuillende voertuigen), een verhoging van de schenkingsrechten voor roerende goederen, een verhoogde bijdrage voor het tappen van water (die eveneens Vlaanderen zal treffen), een belasting op de verlaten economische sites en een verhoging van de belastingen op de afvalverbranding. Wat de uitgaven betreft, zien we o.a. een vermindering met 2,5 procent van de facultatieve uitgaven van de ministeries (consultancy, recepties, etc.), het behoud van de niet-indexering van de dotaties aan de pararegionale organismen, de ministeriële kabinetten en het Parlement. Voor elk nieuw beleid zal ieder ministerie ten andere moeten beroep doen op zijn eigen enveloppe, hetgeen de toekomstige initiatieven sterk zal beperken.

De oprichting van een centrum voor sporters van hoog niveau wordt ten slotte uitgesteld. Wat de TEC betreft, die zal genieten van een subsidie van 7 miljoen euro waarbij het vervoersaanbod wordt behouden, maar de tarieven zullen wel worden verhoogd, het gratis vervoer voor jongeren onder 12 jaar wordt door een jaarlijks forfait vervangen en de SRWT zal haar uitgaven met 2,5 procent moeten verminderen. De begroting voor 2012 bevat in zijn totaliteit 7,03 miljard euro aan ontvangsten en 7,6 miljard euro aan uitgaven, hetgeen, na diverse correcties – zonder enige twijfel na enkele boekhoudkundige acrobatieën en in functie van de SEC-normen van het INR – tot een tekort van 211,4 miljoen euro zal leiden. Dat blijft binnen de grenzen door het stabiliteitsprogramma gesteld. Deze begrotingsinspanning impliceert een bepaald bezuinigingsbeleid, waardoor de Regio in een fragiele financiële toestand blijft verkeren, hetgeen dan weer zijn weerslag op het Waalse herstel heeft, waardoor dan weer het praktisch op gang brengen van elk nieuw beleid wordt voorkomen, terwijl er nog heel wat behoeften, met name op het sociale vlak, moeten worden bevredigd. De Waalse betastingbetaler zal ongetwijfeld direct opdraaien voor de belastingen op het waterverbruik, de kosten van schenkingen, de afvalverwerking en de TEC, en waarschijnlijk ook indirect voor de belastingen op bankautomaten. Maar in zijn totaliteit kan men nochtans niet zeggen dat deze bezuinigingsbegroting hem te fors zal treffen. Blijft nog te bezien wat de federale begroting voor hem in petto heeft. Het lijkt er op dat het recente Rapport van de Hoge raad van Financiën (HRF) een bijkomende inspanning van de regio's zou eisen om de federale regering te helpen om de doelstelling van het stabiliteitsprogramma te halen. De gegevens van de HRF worden nochtans door de Regio's betwist, ook als voor 2012 de voorgestelde verdeling (volgens een verhouding van 83/17) van de inspanningen tussen het federale niveau en de gefedereerde entiteiten en de lokale machten essentieel ten laste van het federale niveau zou komen. Het zou nochtans voor 2013 en 2014, wanneer de verdeelsleutel opnieuw 65/35 zal zijn, anders worden, ...

Ten slotte zal Wallonië in de toekomst worden geconfronteerd met de effecten van de nieuwe bijzondere Financieringswet. Van de ene kant zullen de Regio's via



de opcentiemen genieten van een ruimere fiscale autonomie en zullen ze een kwart van de IPP kunnen verdelen, ofwel ongeveer 10,7 miljard euro. Hier tegenover staat dat ze worden uitgenodigd om de nieuwe bevoegdheden te beheren die een totaal van 17 miljard euro inzake werkgelegenheid, kinderbijslag en gezondheidszorg (de infrastructuur voor bejaarden en het preventiebeleid) vertegenwoordigen. Deze bevoegdheden zullen echter slechts voor 90% volgens een verdeelsleutel gebaseerd op het IPP, door de federale overheid worden gefinancierd, wat neerkomt op een aandeel van 35 procent voor Wallonië. Wallonië zal nochtans gedurende 10 jaar ter compensatie een jaarlijks bedrag van 570 miljoen euro ontvangen, een som die tijdens de daarop volgende 10 jaar geleidelijk aan zal worden verminderd. Dat betekent dus dat Wallonië over een periode van 10 jaar beschikt om zijn economisch herstel te realiseren en daarna de eigen toegenomen autonomie uit te oefenen. Dat is voorzeker geen overdreven lange termijn, zoals uit mijn conclusies bij de korte balans opgemaakt over de huidige troeven en lacunes van de Waalse economie mag blijken.

Een vernieuwing tussen troeven en lacunes

Wallonië schijnt uit zijn langdurige neergang te zijn ontwaakt en beschikt op de dag van vandaag over aanzetten tot economisch herstel. Ondanks zekere troeven lijdt Wallonië niettemin nog onder zwakheden en lacunes die nog enige tijd zullen vergen om ze te overwinnen.²⁰ Hoewel het Waalse BBP 25 procent lager dan dat van Vlaanderen ligt, toch is het verschil niet

groter geworden. Dat geldt eveneens voor de IPP : er is dus een stabilisatie van het verschil opgetreden. Wallonië heeft minder dan Vlaanderen geleden onder de recente bikkensprongen van de conjunctuur, enerzijds wegens het belang van de niet-marktsector (22 procent van de werkgelegenheid in Wallonië tegen 16 procent in Vlaanderen) en van de andere kant wegens het grotere aandeel van de ambtenarij. Nochtans blijven belangrijke kernen van armoede en werkloosheid in de Borinage, de regio van het Centrum en de industriële bekkens van Luik en Charleroi (met werkloosheidspercentages van om de 20 procent) hardnekkig bestaan. Het is ook in deze subregio's dat de kwaliteit van de huisvesting en de gezondheid van de inwoners het meeste precair blijft. Echter, deze problemen zal men niet diepgaande kunnen aanpakken zonder een substantieel herstel van de Waalse openbare financiën en hun meer doeltreffende sociale allocatie te realiseren.

Het is interessant om Wallonië met andere regio's met een gelijkaardig profiel dat door de Régions Européennes de Tradition Industrielle (RETI) is vastgelegd, te vergelijken. Wallonië doet het beter dan het gemiddelde voor R&D en de regio beschikt over een superieure investeringsgraad. Maar Wallonië zit daarentegen onder het gemiddelde voor wat betreft de werkgelegenheidsgraad, de langdurige werkloosheid en het BBP per inwoner. Daarbij komt nog een hoge werkloosheidsgraad onder de jongeren in Wallonië en een te gering aantal zelfstandige arbeiders (177.000 in Wallonië, 414.000 in Vlaanderen). Wallonië beschikt over veel ruimte voor het aanleggen van industrieterreinen, op voorwaarde dat het een ononderbroken inspanning

levert voor bodemsanering. Het verschaft interessante investeringssteun aan buitenlandse investeerders, maar beschikt niet over eigen financiële hefboomen van enige omvang. Ten andere, de kwaliteit van zijn onderwijs moet worden verbeterd, met name in het technisch en beroepsonderwijs om aldus op meer adequate manier aan de behoeften aan arbeidskrachten van de ondernemingen te kunnen beantwoorden. Het Agence de Stimulation Économique spant zich in om zowel bij de leerlingen als bij de leraren de ondernemingsgeest in Wallonië aan te wakkeren. De omvang van de ondernemingen blijft ten andere te klein en in Wallonië ontbreekt een meer omvattend weefsel van structurerend optredende middelgrote ondernemingen waarvoor zich dan weer KMO's kunnen verzamelen (d.w.z. in de zin van clusters). Ook al begint de inspanning rond innovatie en R&D op gang te komen, toch blijft de concretisering van de effecten van het Plan Marshall 2. Vert, vooral voor wat betreft de competitiviteitspolen, een onderneming van lange adem. Nog heel wat tijd zal men nodig hebben om op de totale economische activiteit van Wallonië enige greep te kunnen uitoefenen. Kortom, de diagnose luidt hier dat men zich in de richting van het herstel heeft begeven, maar dat men op talrijke domeinen nog een lange weg zal hebben af te leggen.

2 november 2011

(Vertaling: André Mommen)

Noten:

¹ Deze verklaring kreeg de ondertitel "Une énergie partagée pour une société durable, humaine et solidaire". Het volledige document bevindt zich op de site www.planmarshall2vert.wallonie.be/?q=toutes-les-mesures. De essentie van deze Verklaring gaat over Wallonië, maar ze manifesteert eveneens de wil om de regering van de Franse Gemeenschap (inclusief de Franstalige Brusselse ruimte via de Cocof) in de Fédération Wallonie-Bruxelles erbij te betrekken.

² Déclaration, blz. 9.

³ In het kader van de eerste versie van het Marshallplan dat door minister Marcourt tijdens de vorige legislatuur werd geïnitieerd, werden 3.000 APE of PTP arbeidsplaatsen in de sectoren van de kinderopvang en van de zorgbehoevende personen geschapen. Voor een overzicht van dit eerste Marshallplan, zie M. Capron, "Het 'Marshallplan', een wondermiddel voor Wallonië?",

Vlaams Marxistisch Tijdschrift, nr. 39/4, winter 2005, blz. 6-11. Voor de hier vermelde passage, zie VMT, a.w., blz. 8.

⁴ Weze er aan herinnerd dat het gaat om de polen Mecatech (mechanische technologie), Skywin (luchtvaart), Biowin (levenswetenschappen), Wagalim (voedselketen) en Logistics in Wallonia (logistiek). Over de verschillende polen, hun conceptie en hun functioneren, zie B. Bayenet en M. Wunderle, "Les pôles de compétitivité wallons", *Courrier Hebdomadaire*, CRISP, nr. 2030, 2009.

⁵ Onder "competitiviteitspolen" verstaat men de hergroepering van ondernemingen, onderzoekscentra en vormingsinstellingen met betrekking tot een economische sector die in staat mag worden geacht innovatieprojecten te scheppen, die daardoor activiteiten en werkgelegenheid met de steun van de regionale openbare overheden scheppen.

⁶ Men verstaat onder "clusters" de hergroepering van verschillende KMO's in specifieke sectoren voor het uitwisselen van know-how (commercieel, marketing), het lanceren van projecten en het bij name toegang verschaffen tot markten die niet voor elke KMO afzonderlijk toegankelijk zijn, dit alles met de steun van de Waalse Regio. ⁷ Zie B. Van Haepelen, M. Lefèvre en M. Mosty, "Comment évaluer les effets du Plan Marshall 2. Vert?", *Regards Économiques*, nr. 90, oktober 2011. Dit artikel is door onderzoekers van de IWEPS (Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique), de officiële statistische instelling van de Waalse regering, opgesteld. Tabel 1 staat in dit artikel op blz. 3.

⁸ Voor de periode 2009-2014 heeft de Waalse regering een budget van 2,77 miljard euro voor het gehele Plan uitgetrokken. In 2010 heeft ze 173 miljoen euro via aandelen en 144 miljoen euro door middel van betalingen geïnvesteerd, bedragen die in 2011 respectievelijk tot 283 miljoen euro en 218 miljoen euro zijn toegenomen. Het Plan wordt essentieel door de ministers Marcourt (Economie) en Nollet (Milieu) gedragen.

⁹ Het geheel van het Marshallplan heeft tussen 2005 en 2009 1,2 miljard euro aan steun aan 15.290 ondernemingen gemobiliseerd, waarbij meer dan 200.000 vormingsplaatsen gemoeid waren, 46.279 personen van een taal cursus konden genieten en 1.284 onderzoekers werden gefinancierd. In termen van geschapen of voorziene werkgelegenheid mikt het geheel van het eerste Plan op 29.852 arbeidsplaatsen.

¹⁰ Onder de sectoren die door deze investeringen worden bestreken, telt men de verkoop en de marketing (Baxter en H&M – waar men een staking meemaakte rond kwesties over het loon en de arbeidswetgeving), de

nieuwe technologieën (Microsoft en Google), en de logistiek (Johnson&Johnson, Janssen Pharmaceutica).

¹¹ Zie hieromtrent A. Heldenbergh en M. Croquet, "Les pôles de décision dans le tissu économique wallon", *Courrier hebdomadaire*, CRISP, nr. 2058, 2010.

¹² De SRWT wil o.a. bij ongewijzigde toestand de vervoerstarieven met 6 procent verhogen, een jaarlijks forfait van 30 euro voor de genietters van gratis vervoer (senioren en jongeren onder de 12 jaar) invoeren, met 2016 in zicht de werknemers die met pensioen gaan, niet meer vervangen, en het aanbod van bussen in de landelijke gebieden en tijdens bepaalde uren in het weekend verminderen.

¹³ Bron: IWEPS "Les chiffres-clés de la Wallonie", December 2010, blz. 101-124.

¹⁴ Ph. Defeyt, "Marché du travail wallon: ne pas se réjouir trop vite. Actualisation", Institut pour un Développement Durable (IDD), januari 2011. Zie ook "L'Évolution de l'emploi", *Tendances Économiques*, IWEPS, nr. 40, 2011, blz. 42-49.

¹⁵ De totale gesalarieerde werkgelegenheid is netto met ongeveer 14.000 eenheden gestegen tijdens de derde trimester van 2010; daarvan zijn er ongeveer 12.000 gesubsidieerde banen.

¹⁶ Dit Plan vervangt sinds begin 2010 het Plan Activa dat eveneens door de RVA werd ontworpen. Het zal na eind 2011 niet worden verlengd.

¹⁷ M.b.t. de evaluatie van de Marshallplannen treft men in het geciteerde artikel van *Regards Économiques* pertinente gegevens aan.

¹⁸ Bij niet naleving zouden Wallonië en de Fédération Wallonie-Bruxelles zich blootstellen aan eventuele sancties van de kant van de EU en zich daarbij tot mikpunt van de ratingagentschappen maken, hetgeen de begrotingspolitiek bijkomend zou bemoeilijken.

¹⁹ Voegen we er nog een voorziening van 150 miljoen euro aan toe om de gevolgen van de sluiting van de warme fase van ArcelorMittal te Luik op te vangen.

²⁰ Pleitende voor een hervorming van de arbeidsmarkt of de sociale zekerheid had de econoom E. de Callatay het verleden jaar nog over de "Paupérisation de la Wallonie", *L'Écho*, 9-11 oktober 2010.